

Л.О. Лещенко, здобувач[§]

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Овочівництво як рослинницька галузь сільського господарства займається вирощуванням овочевих культур і є важливою складовою плодоовочепродуктового комплексу України.

Основною особливістю ринку овочівництва в Україні є те, що вирощування завжди перевищує споживання. Крім того, парадоксальність та загострення ситуації ще в тому, що відсутні необхідні потужності для доробки, переробки, та ба навіть для зберігання овочів, а відповідно, маємо й слабо розвинений експорт. Занадто велика частина продукції виробляється в присадибних господарствах, а кількість професійних виробників овочів відкритого ґрунту продовжує залишатися порівняно незначною, що утруднює формування оптових партій однорідної за якістю свіжої овочевої продукції.

У структурі експорту сільськогосподарської продукції переважають поки що зерно, цукор, олія. Свіжих овочів дуже мало, але ціни на зовнішньому ринку та можливість надходження валютної виручки залишаються привабливими для вітчизняних овочівників. Це сприятиме в перспективі розширенню експорту продукції овочівництва та продуктів їхньої переробки, пошуку нових ринків збуту, збережеться високий попит на вітчизняну овочеву продукцію.

Сучасний стан експортної діяльності аграрних підприємств не в повній мірі сприяє підвищенню виробничого потенціалу та зміцненню фінансово – економічного стану даної галузі. Серед основних причин низького рівня експорту з України можна виділити нестабільну економічну ситуацію в державі, яка впливає на ефективність овочевого ринку, який у свою чергу залежить від раціонального поєднання виробництва, переробки, зберігання і реалізації овочів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічними проблемами овочівництва України займалися В.Я. Амбросов, Т.Є. Кучеренко, П.М. Макаренко, В.О. Муковоз, В.В. Писаренко, В.П. Рудь, П.Т. Саблук та ін. Проте проблема дослідження ринку овочевої

[§] Науковий керівник: Олійник Т.І.

продукції залишається не достатньо вивченою. Рівень сформованості та функціонування даного ринку в значній мірі впливає на економічну ефективність овочевого виробництва.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування засобів покращення експортної діяльності в аграрній сфері, що зумовлюють необхідність визначення перспективних напрямів розвитку експорту овочевої продукції.

Виклад основного матеріалу досліджень. Проблема просування овочевої продукції на зовнішній ринок пов'язана з орієнтацією на світові стандарти якості та норми безпеки продуктів харчування. Все це потребує розробки й затвердження на державному рівні стандартів якості та сертифікації.

Експорт – дуже перспективний канал збуту продукції для великих господарств, а також об'єднань фермерів. Нині питома вага цього каналу реалізації становить не більше 3%, але експорт овочів має потенціал, тому що вітчизняна плодоовочева продукція конкурентніша за ціною, що є одним із головних аргументів під час вибору постачальника. На сьогодні основними зовнішніми ринками для експорту овочів є Росія, Білорусь, Литва, Латвія, Польща. Перспективними ринками визнано країни Західної Європи. Експортні ціни, за мінусом маркетингових витрат, ненабагато вищі за роздрібні ціни на таку саму продукцію в Україні, що дає змогу мати достатню рентабельність.

Серед основних причин низького рівня експорту з України можна виділити нестабільну економічну ситуацію в державі, яка впливає на ефективність овочевого ринку, який у свою чергу залежить від раціонального поєднання виробництва, переробки, зберігання і реалізації овочів. Також серед проблем експорту можна виділити складності у формуванні великих партій продукції, невисока якість, невідповідність міжнародним стандартам, нерозвинена інфраструктура та слабка логістика. [2].

Для виживання в ринкових умовах у сільськогосподарського товаровиробника має превалювати прагнення виробляти те, що продається, а не навпаки. Ринок зміщує підприємницькі акценти з проблем суцього виробничо-технічного характеру на проблеми збуту [5].

Підвищення ефективності овочевого виробництва потребує введення дієвої системи цінового механізму, який базується на поєднанні державного й ринкового регулювання. Зростання цін на овочі за всіма каналами збуту пов'язане з інфляційними процесами й загальним подорожчанням продуктів харчування.

Активний експорт овочів – гостра необхідність для українських фермерів. В даний час всі вони без винятку відчують проблеми зі збутом продукції. Через нераціонального розширення площ, сприятливих погодних умов урожай овочів у цьому сезоні в Україну за багатьма позиціями рекордний, і в умовах надлишку ціни впали нижче рівня собівартості. Збалансувати ринок можна було б, налагодивши поставки на експорт, в тому числі в Росію, яка в останні роки була одним з основних покупців української плодово-овочевої продукції, проте, як виявилось, надлишок овочів є не тільки в Україні, а й у сусідніх країнах – традиційних ринках збуту і конкурентів. Так, затоварені овочами і Російська Федерація, і країни Євросоюзу [6].

За п'ять місяців 2013 р., Україна наростила обсяги експорту овочів до \$ 49,7 млн, що на \$ 17,2 млн (52,9 %) більше, ніж було експортовано за аналогічний період минулого року. У натуральному вираженні було експортовано 133,8 тис. т овочів, що на 85,3 тис. т (175,7 %) більше, ніж у минулому році.

Експерти УКАБ відзначають таку тенденцію в основному за рахунок збільшення експорту наступних овочів: морква – збільшення до \$ 6,5 млн, на \$ 2-2,3 млн, цибуля – збільшення до \$ 6,5 млн, на \$ 6 млн (92,6 %), капуста – збільшення до \$ 1,7 млн, на \$ 1,1 млн (61,4 %), картопля – збільшення до \$ 2,1 млн, на \$ 1,7 млн (84,9 %).

Найбільшими імпортерами української овочевої продукції є: Росія – \$ 26,7 млн, Великобританія – \$ 2,2 млн, Нідерланди – \$ 2,2 млн, Ірак – \$ 1,9 млн і Туреччина – \$ 1,6 млн.

У порівнянні з попереднім роком перелік імпортерів розширився за рахунок наступних країн: Республіка Білорусь – \$ 1,570 млн, Малайзія – 1,07 млн, Сейшели – 1,02 млн., Боснія і Герцеговина – \$ 564 тис. і Того – \$ 389 тис. [7]

Останнім часом спостерігається відсутність конкуренції серед покупців плодовоовочевої продукції, що призвело до того, що виробники вимушені працювати з недобросовісними контрагентами, при цьому втрачають кошти через реалізацію за низькими цінами та затягнуті терміни сплати. За таких обставин необхідним стає пошук нових форм та каналів збуту виробленої продукції.

На сьогодні основними каналами реалізації плодовоовочевої продукції є продаж на ринку та через власні торгівельні підприємства, продаж оптовим продовольчим базам, підприємствам роздрібною торгівлі, підприємствам споживчої кооперації, за обмінними операціями (бартер),

населенню через систему громадського харчування та в порядку оплати праці, а також реалізація іншими каналами [1].

Сучасний плодоовочевий комплекс України не є ефективним і характеризується високими витратами на виробництво. Внаслідок чого маємо:

- високу собівартість продукції;
- низький рівень механізації робочих процесів;
- погіршення захисту рослин від шкідників і хвороб;
- низький рівень якості продукції та селекційної роботи;
- низький експортний потенціал.

Окрім того, додаються проблеми пов'язані зі збутом продукції:

- відсутність достатньої кількості заготівельних пунктів та оптових ринків;
- не налагоджена маркетингова діяльність підприємств.

В даний час основними причинами низького рівня експорту з України є: концентрація виробництва, яка не дає можливості сформувати великі об'єми продажів, привабливі для іноземних оптових покупців; низький товарний вигляд; не розвинені сучасні технології, як наслідок, обмежені потужності по сортуванню і упаковці; відсутність системи сертифікації підприємств, світових стандартів якості і норм безпеки продуктів; недосконале законодавство направлене регулювати експортні операції овочевої продукції.

В той же час, світові споживачі дуже вимогливі до наявності документів сертифікації. Крім того, покупці бажають купувати екологічно чисту (органічну) продукцію, яка потребує жорсткішого управління якістю, контролю і сертифікації виробництва. Нині ж розвиток органічного виробництва знаходиться в країні на початковому етапі [5].

Зважаючи на ринкову ситуацію, певна кількість сільськогосподарських виробників готові підвищувати рівень якості своєї продукції з використанням сучасних технологій, але у більшості випадків перешкодою цьому є фінансові проблеми, зокрема, складності щодо довгострокового кредитування. Як наслідок, Україна, як країна, яка має достатній потенціал для вирощування та збуту овочевої продукції (земля, географічне розташування, людський фактор тощо), а також прийнятні для цього природно-кліматичні умови, не може сьогодні конкурувати з більш якісною імпоротною продукцією.

Для подолання негативних тенденцій необхідно вжити заходи у таких напрямках:

1. Розвиток інфраструктури збуту овочів, у тому числі створення умов для розширення кооперації дрібнотоварних виробників.
2. Впровадження досвіду застосування інноваційних передових технологій вирощування овочів (краплене зрошування, нові сорти, селекційна робота).
3. Вдосконалення насінницької бази.
4. Формування та розвиток ринку землі.
5. Розширення експортних можливостей овочевих підприємств.

В умовах конкуренції в овочівництві важливо знати і постійно підвищувати рентабельність продажу різних овочевих культур, яка дає уяву про ступінь їх цінової конкурентоспроможності, і на основі цього оцінювати галузеву структуру овочівництва й обґрунтовувати пропозиції щодо її удосконалення з метою підвищення економічної ефективності галузі.

Перетворення вітчизняного овочевого підкомплексу у високоефективний експортоспроможний і стабільний сектор економіки є одним із пріоритетних напрямів роботи Міністерства аграрної політики та продовольства України та інших органів влади, оскільки у забезпеченні продовольчої безпеки України галузь овочівництва займає одне із провідних місць. [2]

Висновки. Отже, експорт овочевої продукції має важливе значення у забезпеченні продовольчої безпеки країни. В перспективі Україна може зайняти відповідні позиції на світовому овочевому ринку за умови належної організації виробництва овочевої продукції та розв'язання блоку економічних і правових проблем. Спрямування розвитку вітчизняного овочівництва по шляху організації високоінтенсивного його виробництва із застосуванням сучасних технологій і нових високопродуктивних сортів та гібридів, розвитком систем інформаційного забезпечення, створенням служб маркетингу й удосконаленням механізму формування і функціонування ринку, дасть змогу Україні виконати це завдання.

Бібліографічний список: 1. Васько Н.А. Збут плодоовочевої продукції: стан і основні напрями його розвитку // Вісн. аграр. науки Причерномор'я. – № 2. – Т. 1. – 2004. 2. Демидов О.А. Стан і перспективи виробництва овочевої та баштанної продукції в Україні / О.А. Демидов, О.О. Іващенко, В.В. Хареба та ін. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 72 с. 3. Костоглодов Д.Д. Распределительная логистика / Д.Д. Костоглодов, Л.М. Харисова. – Ростов н/Д.: Экспертное бюро, 1997. – 127 с. 4. Кучеренко Т. Ринок овочів і баштанних культур в Україні: поточна

кон'юнктура і прогноз / Т. Кучеренко // Пропозиція. – 2008. – № 12. – С. 46-49; – 2009. – № 1. – С. 52-56. 5. Новак І.М. Аналіз стану та перспектив розвитку зовнішньоекономічної торгівлі овочами закритого ґрунту у світі // Вісн. Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства. Сер. «Економічні науки». – Вип. 113. – Харків: ХНТУСГ. – 2011. – 505 с. 6. Сакун А.Ж. Експортна діяльність на ринку овочів / А.Ж. Сакун. – С. 230-237. 7. <http://news.finance.ua/>

Лещенко Л.О. Перспективи розвитку експорту овочевої продукції в Україні. Розглянуто експортну діяльність галузі овочівництва, основні напрями підвищення експортного потенціалу галузі. Обґрунтовані пропозиції щодо організації підвищення експортної спрямованості галузі.

Leshchenko L. Prospects for the development of export vegetable production in Ukraine. We consider the field of vegetable exports, main directions for increasing export potential. Reasonable suggestions for improvement of export oriented industries.